

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV HUDEBNÍ VĚDY
HUDEBNÍ VĚDA

Autoreferát (teze) disertační práce

Mgr. Martin Šochman

Praha jako evropská operní křižovatka poloviny 19. století
se zvláštním ohledem na osobnost J. F. Kittla

*Prague as a crossroad of European opera in the mid-19th century
with special regard to J. F. Kittl*

Školitelka: prof. PhDr. Marta Ottlová

2018

Předkládaná disertační práce si klade za cíl doložit tezi, že Praha poloviny dlouhého devatenáctého století představovala v jistém smyslu evropskou operní křižovatku, a to ve smyslu uzlového bodu v pomyslné síti operní produkce. Chápeme-li (v obecné historiografii a především sociologii zaužívaný) pojem síť – řečeno s Jürgenem Osterhammelem – jako „*Vielzahl von Kontakt- und Kreuzungspunkten*“¹, jde právě o takovou křižovatku (*Kreuzungspunkt*), v níž se střetávaly a vzájemně na sebe reagovaly hlavní operní proudy doby, jmenovitě proud francouzský, italský a německý.

Postulovanou tezi můžeme doložit dvěma způsoby: za první – vycházejíce z premisy, že dějiny hudby nelze ztotožnit s dějinami komponování (jak ukazuje mimo jiné Jauss²) a, že, řečeno s Bourdieum³, „vědu o dílech“ nelze založit pouze na zvludgarizované podobě strukturalismu –, repertoárovými statistikami, ukazujícími, která díla evropské opery byla v Praze provozována – přičemž jednu ze zásadních rolí hraje, řečeno s Hlavačkou⁴ „atraktivita románského světa“ a, řečeno s Dahlhausem⁵, opera z Francie (nikoliv „francouzská opera“!): tedy především scribeovsko-meyerbeerovská operní estetika –; za druhé, analýzou děl pražských autorů a ukázáním toho, do jaké míry je jejich dramaturgie (tedy způsob, jak se v opeře uskutečňuje *drama*) bez těchto vzorů, tradic či – extrémně formulováno – vlivů nemyslitelná.

Zvolivši druhou z výše načrtnutých cest jako metodu práce, soustřeďuje se předkládaná disertace na dramaturgickou analýzu čtyř arbitrárně – byť s rozmyslem: totiž s cílem předvést na nich operní *různorodost*, již Praha oné doby znala – vybraných oper pražského repertoáru, se zvláštním zřetelem na tvorbu výrazné osobnosti pražského hudebního života, ředitele konzervatoře Johanna Friedrich Kittla: jeho tři opery *Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza* (1848), *Die Waldblume* (1852) a *Die Bilderstürmer* (1854) a o více než dekádu starší operu Josefa Dessauera *Lidwinna* (1836), s intencí ukázat jejich podmíněnost evropskými operními typy první poloviny dlouhého století.

¹ OSTERHAMMEL 2009, s. 30.

² JAUSS 1987 a JAUSS 1992.

³ BOURDIEU 2010.

⁴ HLAVAČKA 2014.

⁵ DAHLHAUS 1983.

Hloubka dramaturgické analýzy – jinými slovy: míra ponoření se do děl – je dána stavem pramenné základny: Zatímco *Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza* je opera, u níž máme k dispozici nejen libreto, notový materiál (kompletní klavírní výtah), ale dokonce i nahrávku, při – z tohoto důvodu poněkud kratší – analýze opery *Die Waldblume* je k dispozici pouze libreto. (Notový materiál se nepodařilo dohledat – více viz kapitolu 1.3.)

Opera *Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza*, provedená v době pražských revolučních nepokojů roku 1848, vděčí za své kvality nejen svému skladateli – řediteli konzervatoře Kittlovi –, nýbrž v nemenší míře autorovi libreta, Richardu Wagnerovi, jenž svůj text založil na tehdy populárním románu *Die hohe Braut* Heinricha Königa. Lze tak ve třech různých rovinách sledovat, jaké umělecké prostředky využívá román, libreto a hudba; jinými slovy: kterak Wagner proměnil románovou předlohu a do jaké míry se tato Wagnerova intence promítla do Kittlova zhudebnění, přičemž tvůrčí proces lze sledovat a dokumentovat i v korespondenci Wagnera s Kittlem. Ukazuje se, že Wagner jednoznačně vycházel z představy scribeovsko-meyerbeerovského operního divadla, jež lze spolu s Dahlhausem⁶ označit v emfatickém smyslu jako historickou operu – na rozdíl od opery s historickým námětem –, v níž dějinné události nepředstavují pouhé pozadí děje, nýbrž jsou bytostně vpleteny do dramaturgie díla, z čehož vyplývá řada užitých dramaturgických prostředků, jejichž rozbor je předmětem příslušné kapitoly.

Také *Die Bilderstürmer* představují historickou operu a ne pouze operu s historickým námětem a i zde je citelný meyerbeerovský vzor, na rozdíl od Wagnerova podařeného libreta lze libretu Harmannovu vytknout nemalý eklekticismus: některé postavy a situace snad až přespříliš připomínají Meyerbeerovy opery *Prorok* a *Hugenoti*. Přesto se Kittlovi podařilo vytěžit potenciál libreta a napsat řadu scén, jež opět dokládají výše postulovanou tezi – totiž obeznámenost Prahy s tehdy typickými operními konvencemi a jejich střetávání zde –, což lze mimo jiné vidět např. na nasazení kontemplativního ansámblu (*pezzo concertato*) či bohaté rozehraní prostředků tzv. *couleur locale*: kategorie, jež – tak, jak ji předestřel Victor Hugo ve své *Předmluvě ke*

⁶ DAHLHAUS 1983b.

*Cromwellovi*⁷ – zásadním způsobem formovala operní uvažování v dlouhém století (zde např. ve využití rozdíl hudebních charakterů tzv. diegetické hudby⁸ – např. duchovní zpěv či svatební pochod apod.).

Libreto ke Kittlově opeře *Die Waldblume* (notový materiál se nepodařilo dohledat) datem vzniku spadá mezi dvě Kittlovy velké historické či politické opery a do značné míry s nimi svou dramaturgií kontrastuje: i tato opera se sice odehrává v konkrétní historické době – a vystupují zde konkrétní historické postavy (francouzský král Ludvík XIV. a Madame Maintenon) –, nejedná se však o opery historické ve výše nastíněném smyslu. Vycházejíc z tradice opery buffa, může být toto dílo vnímáno jako dokument emancipace měšťanstva⁹, kde nižší třída morálně triumfuje nad aristokracií. Pouze z dobového tisku lze usuzovat na charakter Kittlova zhudebnění (písňová melodika apod.).

Obraz pražské operní produkce doplňuje o více než dekádu starší Dessauerova opera *Lidwinna* (provedena r. 1836). Řada obsahových momentů libreta Carla Egona Eberta – motiv vykoupení, nadpřirozené bytosti a démonické síly, kouzelné rekvizity, polarita mezi přirozeným životem na vesnici a umělým životem na zámku, síla přírody, hledání štěstí apod. – přibližují toto dílo tradici tzv. německé romantické opery. (Přičemž pojem *romantismus* – daleko od jeho zvlgarizovaného chápání coby paušálního označení 19. století – opíráme mimo jiné o náhledy Eggebrechta¹⁰ a Wehnerta¹¹.) Slátkou bezprostředně souvisejí divadelní prostředky, jež opera využívá: konkrétně jde o prostředky romantického iluzivního divadla, využívajícího svého druhu realistické scény¹² (tyto v oné době oblíbené postupy, jež paradigmaticky nalezneme ve Weberově *Čarostřelci*, jsou konfrontovány s dobovou recepcí, mimo jiné náhledem E. T. A. Hofmanna¹³) či alegorické zpodobňování přírodních jevů coby odraz vnitřního světa postav, až po diferencovanou hudební strukturu, využívající ve službách dramatu nuance mezi melodramem, recitativem a árií.

⁷ HUGO 2006.

⁸ SOURIAU 1951.

⁹ DAHLHAUS 1980.

¹⁰ EGGBRECHT 2001.

¹¹ WEHNERT 2018.

¹² OTTLOVÁ – ŠOCHMAN 2018.

¹³ HOFFMANN 2018.

BIBLIOGRAFIE

- ABBATE – PARKER 2013 ABBATE, CAROLYN – PARKER, ROGER: *Eine Geschichte der Oper. Die letzten 400 Jahre*, München 2013. V českém překladu: Tíž: *Dějiny opery. Posledních 400 let*, Argo, Dokořán, Praha 2017.
- ABERT 1960 ABERT, ANNA AMALIE: Libretto, in: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik*, hrgs. von Friedrich Blume, Bd. 8, Kassel etc. 1960, Sp. 708 – 712.
- ADORNO 1978 ADORNO, THEODOR WIESENGRUND: *Einleitung in die Musiksoziologie*, Frankfurt am Mein 1987.
- ACKERMANN 1998 ACKERMANN, PETER: *Romantische Oper*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., zuerst veröffentlicht 1998, online veröffentlicht 2016, <https://www.mgg-online.com>. Staženo 10.11.2018
- ARBES 1880 ARBES, JAKUB: Čestina na českém jevišti před otevřením Národního divadla, in: *Divadelní listy A*, 1880, na pokračování červen-prosinec. "
- BALTHASAR 1924 BALTHASAR, VLADIMÍR: *Bedřich Smetana*, Praha 1924.
- BECKER 1976 BECKER, HEINZ: Die „Couleur locale“ als Stilcategory der Oper, in: BECKER, HEINZ (ed.): *Die „Couleur locale“ in der Oper des 19. Jahrhunderts* (Studien zur Musikgeschichte des 19. Jahrhunderts, Band 42), Regensburg 1976, s. 23 – 45.
- BECKER 1996 BECKER, HEINZ: *Giacomo Meyerbeer*, z německého originálu vydaného v roce 1980 v Hamburku přeložil Milan Pospíšil, Praha 1996.
- BENJAMIN 1982a BENJAMIN, WALTER: Das Passagen-Werk, in: týž: *Gesammelte Schrifte*, Frankfurt am Main 1982.
- BENJAMIN 1982b BENJAMIN, WALTER: Paris, Die Hauptstadt des XIX. Jahrhunderts, in: *Du: Die Zeitschrift der Kultur*, Nr. 42, 1982, s. 6-12.
- BENJAMIN 2018 BENJAMIN, WALTER: Schicksal und Charakter, in: týž: *Illuminationen. Ausgewählte Schriften I.* (1920 – 1940), dostupné na: <https://www.textlog.de/benjamin-schicksal-charakter.html>, staženo 28. 11. 2018.
- BERMACH 2004 BERMBACH, UDO: Opera a politika. Aspekty jednoho komplikovaného vztahu, in: SPURNÁ, HELENA (ed.): *Hudební divadlo jako výzva. Interdisciplinární texty*, Praha 2004, s. 409 – 419.

- BLAHYNKA 2007 BLAHYNKA, MILOSLAV: Francouzská revoluční píseň *Ça ira* v opeře Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza Jana Bedřicha Kittla, in: *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí* (sborník z konference), Praha 2007, s. 53 – 60.
- BOISITS 2013 BOISITS, BARBARA (ed.): *Musik und Revolution. Die Produktion von Identität und Raum durch Musik in Zentraleuropa 1848/49*, Wien 2013.
- BOLEŠKA 1899 BOLEŠKA, JOSEF: Kittl Jan Bedřich, in: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Čtrnáctý díl*, Praha 1899, s. 274 – 275.
- BOURDIEU 2010 BOURDIEU, PIERRE: *Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole*, Brno 2010.
- BRANBERGER 1911 BRANBERGER, JAN: *Konservatoř hudby v Praze. Pamětní spis k stoletému jubileu založení ústavu*, Praha 1911.
- BREUER 2003 BREUER, STEFAN: Religion – Kunst – Politik, in: KIEM, ECKEHARD – HOLTMEIER, LUDWIG (eds.): *Richard Wagner und seine Zeit*, Laaber 2003, s. 145 – 182.
- BURGHAEUSER 1960 BURGHAEUSER, JARMIL: Předmluva k edici Kittlovy Symfonie Es dur „Lovecké“, in: KITTL, JAN BEDŘICH: *Symfonie Es dur*, ed.: BURGHAEUSER, JARMIL, Praha 1960.
- ČERNÝ 1985 ČERNÝ, MIROSLAV K.: Ohlas díla Richarda Wagnera v české hudební kritice z let 1847 – 1883, in: *Hudební věda*, Praha 1985, XII, č. 3, s. 216 – 235.
- DAHLHAUS 1971 DAHLHAUS, CARL: *Wagners Konzeption des musikalischen Dramas*, Regensburg 1971
- DAHLHAUS 1972 DAHLHAUS, CARL: Zum Libretto des Freischütz, in: *Neue Zeitschrift für Musik. Heft 5*, Mainz 1972.
- DAHLHAUS 1977 DAHLHAUS, CARL: Was ist eine musikgeschichtliche Tatsache?, in: týž: *Grundlagen der Musikgeschichte*, Köln 1977, s. 58 – 73.
- DAHLHAUS 1979 DAHLHAUS, CARL: *Die Idee der absoluten Musik*, Lipsko 1979.
- DAHLHAUS 1980 DAHLHAUS, CARL: *Die Musik des 19. Jahrhunderts*, Laaber 1980 (Neues Handbuch der Musikwissenschaft 6).
- DAHLHAUS 1981 DAHLHAUS, CARL: Zeitstrukturen in der Oper, in: *Die Musikforschung*, 1981, s. 2 – 11.
- DAHLHAUS 1983a DAHLHAUS, CARL: Französische Musik und Musik in Paris, in: *Lendemains (1983)*, s. 4-10.

- DAHLHAUS 1983b DAHLHAUS, CARL: Historie als Oper, in: týž: *Vom Musikdrama zur Literaturoper: Aufsätze zur neueren Opergeschichte*, Katzbichler 1983, s. 49 – 66.
- DAHLHAUS 1985 DAHLHAUS, CARL: *Richard Wagners Musikdramen*, 2. vydání, Zürich 1985.
- DAHLHAUS 1987 DAHLHAUS, CARL: Special Round Table: Operndramaturgie im 19. Jahrhundert, in: *Acta Musicologica*, Vol. 59, Fasc. 1, 1987, s. 32 – 25.
- DAHLHAUS 1989 DAHLHAUS, CARL: Über das „kontemplative Ensemble“, in: týž: *Vom Musikdrama zur Literaturoper. Aufsätze zur neueren Operngeschichte*, München 1989, s. 33 – 38.
- DAHLHAUS 1994 DAHLHAUS, CARL: Das musikalische Kunstwerk als Gegenstand der Soziologie, in: *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, Vol. 25, No. 1/2 (1994), s. 115 – 130.
- DAHLHAUS 2003 DAHLHAUS, CARL: Über die musikgeschichtliche Bedeutung der Revolution von 1848, in: *19. Jahrhundert III., Ludwig van Beethoven, Aufsätze zur Ideen- und Kompositionsgeschichte; Texte zur Instrumentalmusik* (Gesammelte Schriften 6), ed. Hermann Danuser, Laaber 2003, s. 504-510.
- DANĚK – VYŠOHLÍDOVÁ 1983 DANĚK, PETR – VYŠOHLÍDOVÁ, JANA: Dokumenty k operní soutěži o cenu hraběte Harracha, in: *Miscellanea Musicologica 30* (1983), s. 147 – 175.
- DÖGE 2018 DÖGE, KLAUS: *Tschechische Republik*, VI.1., in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., veröffentlicht 2017-10-13, <https://www.mgg-online.com/mgg>. Staženo 10.11.2018.
- DÖHRING 1998 DÖHRING, SIEGHART: Die Oper Meyebbers als Theater der redenden Bilder, in: in: DÖHRING, SIEGHART – JACOBSHAGEN, ARNOLD (eds.): *Meyerbeer und das europäische Musiktheater*, Laaber 1998, s. 250 – 257.
- DÖHRING – DÖHRING 1997 DÖHRING, SIEGHART – HENZE-DÖHRING, SABINE: *Die Oper und Musikramma im 19. Jahrhundert*, Laaber 1997 (Handbuch der musikalischen Gattungen, Bd. 13).
- DÖHRING – DÖHRING 2014 DÖHRING, SIEGHART – HENZE-DÖHRING, SABINE: *Giacomo Meyerbeer. Der Meister der Grand Opéra. Eine Biographie*, München 2014.
- EGGEBRECHT 2001 EGGEBRECHT, HANS HEINRICH: *Hudba a krásno*, překlad Jarmila Gabrielová, Praha 2001.

- FRESE 1970 FRESE, CHRISTHARD: *Dramaturgie der großen Opern Giacomo Meyerbeers*, Berlin 1970.
- GAUTIER 1859 GAUTIER, THÉOPHILE: *Histoire de l'art dramatique en France depuis vingt-cinq ans*, 6e série, Leipzig 1859.
- GERHARD 2016 GERHARD, ANSELM: *Tragödie mit den Mitteln der Farce. Stilbrüche und Gattungsmischung in Les Huguenots*, programová brožura k představení Deutsche Oper Berlin, Berlin 2016, s. 4 – 11.
- GERHARD 2018 GERHARD, ANSELM: *Grand Opéra*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., zuerst veröffentlicht 1995, online veröffentlicht 2016, <https://www.mgg-online.com/mgg>. Staženo 10.11.2018.
- GIER 2004 GIER, ALBERT: Libreto. Definice a perspektivy výzkumu, in: SPURNÁ, HELENA (ed.): *Hudební divadlo jako výzva. Interdisciplinární texty*, Praha 2004, s. 68 – 88.
- GUTZKOV 1839 GUTZKOW, KARL: *Beiträge zur Geschichte der neuesten Literatur*, Stuttgart 1839.
- HANSLICK 1992 HANSLICK, EDUARD: *Dokonalý antiwagnerián. Paměti, fejetony, kritiky. Výbor z díla*. Vybrala, přeložila a předmluvu napsala Jitka Ludvová, Praha 1992. Zde zvláště: *Pražský repertoár 40. let* (s. 72 – 74).
- HELPERT 1970 HELPERT, VLADIMÍR: Česká moderní hudba, in: týž: *Vybrané studie I. O hudební tvořivosti*, Praha 1970, s. 163 – 312.
- HLAVAČKA 2014 HLAVAČKA, MILAN (ed.): *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době* (dva díly), Praha 2014.
- HOFFMANN 1813 HOFFMANN, ERNST THEODOR AMADEUS: *Der Dichter und der Komponist*, poprvé tiskem 1813 v *Allgemeine musikalische Zeitung*, dostupné na: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/die-serapions-bruder-3106/9>. staženo 28. 11. 2018.
- HOFFMANN 1818 HOFFMANN, ERNST THEODOR AMADEUS: *Seltsame Leiden eines Theaterdirektors*, poprvé tiskem 1818, dostupné na: <http://gutenberg.spiegel.de/>, staženo 28. 11. 2018.
- HONOLKA 1967 HONOLKA, KURT: *Na počátku bylo libreto*, Praha 1967.
- HONOLKA 1979 HONOLKA, KURT: *Kulturgeschichte des Librettos. Opern, Dichter, Operndichter*, Wilhelmshaven 1979.
- HOSTOMSKÁ 1962 HOSTOMSKÁ, ANNA: Jan Bedřich Kittl, in: táž: *Opera, průvodce operní tvorbou*, Praha 1962, s. 500 – 502.

- HUČÍN 2016 HUČÍN, ONDŘEJ: A není lépe milovat?, in: Giordano, Umberto: *Andrea Chénier*, programová brožura k představení, nákladem Národního divadla, Praha 2016.
- HUGO 2006 HUGO, VICTOR: *Předmluva ke Cromwellovi*, Praha 2006.
- JACOBSSHAHEN – JAHRMÄRKER 2018 JACOBSSHAHEN, ARNOLD – JAHRMÄRKER, MANUELA: *Meyerbeer, Giacomo*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., veröffentlicht 2016-08-22, <https://www.mgg-online.com>. Staženo 10.11.2018.
- JÄGER 1980 JÄGER, HANS-WOLF: König, Heinrich, in: *Neue Deutsche Biographie* (NDB), Band 12, Berlin 1980, s. 339 – 340.
- JAUSS 1987 JAUSS, HANS ROBERT: *Die Theorie der Rezeption – Rückschau auf ihre unerkannte Vorgeschichte*, Konstanz 1987 (= Konstanzer Universitätsreden 166).
- JAUSS 1992 JAUSS, HANS ROBERT: *Rezeption, Rezeptionsästhetik*, in: Hist. Wörterbuch der Philosophie, hrsg. von J. Ritter/K. Gründer, Bd. 8, 1992.
- KALINOVÁ 2013 KALINOVÁ, NIKOLA: *Josef Dessauer – opera „Lidwinna“*, seminární práce, Ústav hudební vědy FF UK, Praha 2013.
- KARASOVÁ 1958 KARASOVÁ, ANNA (ed.): *Jakub Arbes: Z divadelního světa. Studie a črty* (= Dílo Jakuba Arbese 25), Praha 1958.
- KELLER 2007 KELLER, JAN: *Dějiny klasické sociologie*, Praha 2007.
- KLOTZ 1987 KLOTZ, VOLKER: *Bürgerliches Lachtheater. Komödie – Posse – Schwank – Operette*, Reinbek bei Hamburg 1987.
- KROPFINGER 2018 KROPFINGER, KLAUS: *Rezeptionsforschung*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., zuerst veröffentlicht 1998, online veröffentlicht 2016, <https://www.mgg-online.com>. Staženo 10.11.2018.
- KUČERA, J. P. 2013 KUČERA, JAN P.: *Literatura, divadlo a hudba do roku 1860*, in: HLAVAČKA, MILAN – KAŠE, JIŘÍ – KUČERA, JAN P. – BĚLINA, PAVEL: *Velké dějiny zemí Koruny české. XIb: Počátky právního státu, tržního hospodářství, občanské společnosti a národní kultury v českých zemích*, Praha 2013.
- KUČERA 2011 KUČERA, MARTIN: *Kultura v českých dějinách 19. století*, Praha 2011.
- KUNDERA 2015 KUNDERA, MILAN: *Nesnesitelná lehkost bytí*, 3. vydání, Brno 2015.

- LUDVOVÁ 2006 LUDVOVÁ, JITKA et al.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*, Praha 2006.
- LUDVOVÁ 2012 LUDVOVÁ, JITKA: *Až k hořkému konci. Pražské německé divadlo 1845-1945*, Praha 2012.
- LUDVOVÁ 2018 LUDVOVÁ, JITKA: Bianca und Giuseppe [Bianca und Giuseppe, oder Die Franzosen vor Nizza ('Bianca and Giuseppe, or The French before Nice')], dostupné na: <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.O900561>, staženo 2. 12. 2018.
- MACURA 1995 MACURA, VLADIMÍR: *Znamení zrodu. České obrození jako kulturní typ, druhé, rozšířené vydání*, Jinočany 1995.
- MACURA 2015 MACURA, VLADIMÍR: *Znamení zrodu a české sny*, Praha 2015.
- NIETZSCHE 1878 NIETZSCHE, FRIEDRICH: *Die Geburt der Tragödie oder: Griechentum und Pessimismus*, Leipzig 1878.
- NIETZSCHE 1888 NIETZSCHE, FRIEDRICH: *Der Fall Wagner. Ein Musikanten-Problem*, Leipzig 1888. Dostupné na: [Digitale kritische Ausgabe http://adriaan.biz/nietzsche/Der%20Fall%20Wagner.pdf](http://adriaan.biz/nietzsche/Der%20Fall%20Wagner.pdf), staženo 11. 12. 2018.
- NODNAGEL 1902 NODNAGEL, ERNST OTTO: Das naturalistische Melodram, in: *Jenseits von Wagner und Liszt*, Königsberg 1902, s. 149-158.
- OČADLÍK 1940 OČADLÍK, MIRKO (ed.): *Eliška Krásnohorská – Bedřich Smetana, Vzájemná korespondence*, PraPoha 1940.
- OSTERHAMMEL 2009 OSTERHAMMEL, JÜRGEN: *Die Verwandlung der Welt. Eine Geschichte des 19. Jahrhunderts*, München 2009.
- OTTLOVÁ 2002 OTTLOVÁ, MARTA: Balada v Dvořákově a Kvapilově Rusalce, in: *Hudební věda 2002*, ročník XXXIV, číslo 4, s. 351-360.
- OTTLOVÁ 2018 OTTLOVÁ, MARTA: Libreto v proměnách staletí: znějící mlčení, Richard Wagner – libretista, in: *Harmonie 2005/8*, dostupné na: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/libreto-v-promenach-staleti-znejici-mlceni-richard-wagner-libretista.html>, staženo 10.11.2018.
- OTTLOVÁ – POSPÍŠIL 1991 OTTLOVÁ, MARTA – POSPÍŠIL, MILAN: Meyerbeerovo operní divadlo světa v Čechách, in: *Umění a civilizace jako divadlo světa* (sborník z konference), Praha 1991, s. 146 – 156.
- OTTLOVÁ – POSPÍŠIL 1997 OTTLOVÁ, MARTA – POSPÍŠIL, MILAN: *Bedřich Smetana a jeho doba*, Praha 1997.

- OTTLOVÁ – ŠOCHMAN 2018 OTTLOVÁ, MARTA – ŠOCHMAN, MARTIN: Světlo v divadle potřebuje tmu, in: HOJDA, ZDENĚK - OTTLOVÁ, MARTA – PRAHL, ROMAN (eds.): *Světlo, stíny a tma v české kultuře 19. století* (sborník z konference), Praha 2018.
- OTTLOVÁ – ŠOCHMAN (v tisku) OTTLOVÁ, MARTA- ŠOCHMAN, MARTIN: Hudba, jazyk citu, slovo – myšlenky, in: *Pochopit vteřinu*, sborník z plzeňské konference 2018 věnované 19. století. V tisku.
- PETRÁNEK 2003 PETRÁNEK, PAVEL: *Jan Bedřich Kittl: Bianca und Giuseppe, oder: Die Franzosen vor Nizza. Bianca a Giuseppe, aneb: Francouzové před Nizzou a dokumenty ke Kittlově operní tvorbě* (programová brožura Národního divadla v Praze), Praha 2003.
- PETRÁNEK 2005 PETRÁNEK, PAVEL (ed.): *Richard Wagner a česká kultura*, nákladem Národního divadla v Praze 2005.
- PLEVKA 1978 PLEVKA, BOHUMIL: Richard Wagner poprvé v pražské opeře, in: *Hudební rozhledy*, Praha 1978, XXXI, č. 9, s. 424 – 425.
- POSPÍŠIL 1986 POSPÍŠIL, MILAN: Vojenský kolorit v české opeře 19. století, in: *Documenta pragensia* VI/2, 1986, s. 163 – 179.
- POSPÍŠIL 1995 POSPÍŠIL, MILAN: Korunovační opera Ferdinanda V. Giacomo Meyerbeer: *Il crociato in Egitto* (in: *Pražské slavnosti a výstavy. Documenta Pragensia 12*, Praha, Archiv hlavního města Prahy 1995, s. 187–195)
- POSPÍŠIL 1998 POSPÍŠIL, MILAN: Meyerbeer und die tschechische Oper des 19. Jahrhunderts, in: DÖHRING, SIEGHART – JACOBESHAGEN, ARNOLD (eds.): *Meyerbeer und das europäische Musiktheater*, Laaber 1998, s. 407 – 441.
- POSPÍŠIL 2018 POSPÍŠIL, MILAN: Libreto v proměnách staletí: Eugene Scribe – první libretista Evropy, dostupné na: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory>, staženo 10.11.2018.
- REJCHA 2009 REJCHA, ANTONÍN: O hudbě jako ryze citovém umění, in: *týž: Hudba jako ryze citové umění*, Praha 2009, s. 27-85.
- REVERS 2018 REVERS, PETER: *Dessauer, Joseph*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., zuerst veröffentlicht 2001, online veröffentlicht 2016, <https://www.mgg-online.com/mgg/stable/22046>, staženo 28. 1. 2018.
- RIFFERT 1882 RIFFERT, JULIUS: König, Heinrich, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* (ADB), Band 16, Leipzig 1882, s. 513.

- ROSEN 1996 ROSEN, CHARLES: *The Romantic Generation*, Cambridge, Massachusetts 1995.
- RUHNKE 1976 RUHNKE, MARTIN: Das Einlage-Lied in der Oper der Zeit von 1800 bis 1840, in: BECKER, HEINZ (ed.): *Die „Couleur locale“ in der Oper des 19. Jahrhunderts* (Studien zur Musikgeschichte des 19. Jahrhunderts, Band 42), Regensburg 1976, s. 75 – 97.
- RYCHNOVSKY 1904 RYCHNOVSKY, ERNST: *Johann Friedrich Kittl. Ein Beitrag zur Musikgeschichte Prags.*, Praha 1904.
- SCRIBE 1841 SCRIBE, EDUARD: Libreto k opeře Hugenoti, in: týž: *Ouvres complètes de Scribe*, sv. 2, Paris 1841.
- SCRIBE 2004 SCRIBE, EDUARD: Libreto k opeře Prorok, in: Meyerbeer, Giacomo: *The Complete Libretti in Five Volumes*, London 2004.
- SEKYRKOVÁ 2004 SEKYRKOVÁ, MILADA: *Ferdinand V. Poslední pražská korunovace*, Praha 2004.
- SERTL 1951 SERTL, OTTO: *Josef Dessauer 1798-1876, ein Liedmeister des Wiener Biedermeier*, disertace, Innsbruck 1951.
- SETA 1987 DELLA SETA, FABRIZIO: Il librettista, in: *Storia dell'opera italiana. Parte II, I sistemi* (svazek 4), Torino 1987.
- SCHLOENBACH 1855 SCHLOENBACH, ARNOLD: Ein deutsches Dichterbild, in: *Die Gartenlaube*, Heft 32, Leipzig 1855, s. 419 – 422.
- SCHREIBER 1991 SCHREIBER, ULRICH: *Opernführer für Fortgeschrittene. Eine Geschichte des Musiktheaters. Das 19. Jahrhundert*, Kassel 1991.
- SCHWARZ-DANUSER 2018 SCHWARZ-DANUSER, MONIKA: *Melodram*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., veröffentlicht 2016-08-18, <https://www.mgg-online.com/mgg>. Staženo 10.11.2018.
- SOURIAU 1951 SOURIAU, ÉTIENNE: La structure de l'univers filmique et le vocabulaire de la filmologie, in: *Revue internationale de Filmologie*, 7-8 (1951), s. 231 – 240, zde citováno v německém překladu: Die Struktur des filmischen Universums und das Vokabular der Filmologie«, in: *Montage AV* 6,2 (1997).
- STAPLETON 2016 STAPLETON, KARL – TYREL, JOHN: Kittl, Jan Bedřich [Johann Friedrich], in: *Grove Music Online. Oxford Music Online*. Oxford University Press. Web. 29 Jul. 2016.
<<http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/15082>>.

- STICH 1992 STICH, ALEXANDR: Jaroslav Kvapil: Rusalka: operní libreto jako jazykový, slohový a literární fenomén, in: *Estetika XXIX* (3/1992, s. 11-34)
- STOLLBERG 2014 STOLLBERG, ARNE: Der Choral als Kampfgesang. Meyerbeers „Hugenotten“ und Wagners „Meistersinger“, in: *Die Hugenotten*, programová brožura k představení Staatstheater Nürnberg, Nürnberg 33 – 37.
- ŠOCHMAN 2012 ŠOCHMAN, MARTIN: *Hudebno pole jako sociologický problém: příspěvek k hudební sociologii*, diplomová práce, Katedra sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2012.
- ŠOCHMAN 2016 ŠOCHMAN, MARTIN: *K otázce dramaturgie Kittlovy opery Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza*, magisterská diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Praha 2016.
- ŠVEHLA 2008 ŠVEHLA, JINDŘICH: *Jan Bedřich Kittl: Bianca a Giuseppe, aneb Francouzové před Nizzou (1848)*, magisterská diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra muzikologie, Olomouc 2008.
- ŠTĚPÁNEK 1935 ŠTĚPÁNEK, MILOSLAV: *Richard Wagner a jeho dílo u nás*, Bratislava 1935.
- TARANTOVÁ 1946 TARANTOVÁ, MARIE: *Kdo je V. J. Tomášek*, Praha 1946.
- TARANTOVÁ 1948 TARANTOVÁ, MARIE: *Kdo je Jan F. Kittl*, Praha 1948.
- TARANTOVÁ 1963 TARANTOVÁ, MARIE: Kittl Jan Bedřich, in: Černušák, Gracian – Štědroň, Bohumír – Nováček, Zdenko (eds.): *Československý hudební slovník osob a institucí, svazek první (A - L)*, Praha 1963, s. 665 – 666.
- TARUSKIN 2010 TARUSKIN, RICHARD: *Music in the Nineteenth Century*, Oxford 2010.
- TEUBER 1888 TEUBER, OSKAR: *Geschichte des Prager Theaters. Von den Anfängen des Schauspielwesens bis auf die neueste Zeit*, Teil 3, Praha 1888.
- TÖNNIES 1887 TÖNNIES, FERDINAND: *Gemeinschaft und Gesellschaft*, Leipzig 1887
- URBAN 1982 URBAN, OTTO: *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982.
- VAŠKOVÁ 2001 VAŠKOVÁ, IVETA: *Lokální kolorit v opěře Husitská nevěsta Karla Šebora*. diplomová práce, Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Masarykova universita Brno 2001.

- VÉRON 1854 VÉRON, LOUIS DÉsirÉ: *Mémoires d'un Bourgeois de Paris*, Paris 1854.
- VETTER 1983 VETTER, ISOLDE: Wagnerforschung – literarisch. Richard Wagner als Librettist von Johann Friedrich Kittls Oper *Bianca und Giuseppe, oder: Die Franzosen vor Nizza* (1848), in: Dahlhaus, Carl – Voss, Egon (eds.): *Wagnerliteratur – Wagnerforschung* (sborník z konference), München 1983, s. 163 – 179.
- VETTER – VOSS 2005 VETTER, ISOLDE – VOSS, EGON (eds.): *Richard Wagner: Dokumente und Texte zu unvollendeten Bühnenwerken* (Sämtliche Werke/Richard Wagner, Bd. 31), Mainz 2005.
- Vít 1983 Vít, PETR: Doba národního probuzení (1810 – 1860), in: ČERNÝ, JAROMÍR – KOUBA, JAN – LÉBL, VLADIMÍR – LUDVOVÁ, JITKA – PILKOVÁ, ZDEŇKA – SEHNAL, JIŘÍ, Vít – PETR: *Hudba v českých dějinách*, Praha 1983, s. 297 – 337.
- Vít 1985 Vít, PETR: Pozadí pražského wagnerovství v padesátých letech 19. století, in: *Hudební věda*, Praha 1985, XXII, č. 3, s. 209 – 215.
- WAGNER 1834 WAGNER, RICHARD: *Der fliegende Holländer*, libreto dostupné na <http://www.gutenberg.org/files/31963/31963-h/31963-h.htm> staženo 12. 12. 2018.
- WAGNER 1852 WAGNER, RICHARD: *Oper und Drama*, Leipzig 1852; český překlad: WAGNER, RICHARD: *Opera a drama*, Praha a Litomyšl 2002, přeložila Věra Vysloužilová.
- WAGNER 1869 WAGNER, RICHARD: *Das Judenthum in der Musik*, Leipzig 1869.
- WAGNER 1907a WAGNER, RICHARD: *Zukunftsmusik*, in: týž: *Gesammelte Schriften und Dichtungen VII*, Leipzig 1907.
- WAGNER 1907b WAGNER, RICHARD: *Über die Benennung Musikrama*, in: týž: *Gesammelte Schriften und Dichtungen*, Leipzig 1907.
- WAGNER 1911 WAGNER, RICHARD: *Mein Leben*, Lipsko 1911; český překlad: WAGNER, RICHARD: *Můj život*, Praha 2007, přeložila Vlasta Reittererová.
- WAGNER 1975 WAGNER, RICHARD: *Die Kunst und die Revolution; Das Judentum in der Musik; Was ist deutsch?* Herausgegeben und kommentiert von Tibor Kneif, Rogner und Bernhard, München 1975.
- WAGNER 1976 WAGNER, RICHARD: *Über Meyerbeers „Hugenotten“*, in: *Richard Wagners Gesammelte Schriften und Briefe. Richard Wagners Gesammelte Schriften*, ed. Julius Kapp, sv. 7, Lipsko 1976, s. 48 – 58.

- WAGNER 2005 WAGNER, RICHARD: *Dokumente und Texte zu unvollendeten Bühnenwerken*. Sämtliche Werke, Band 31, hg. von Isolde Vetter und Egon Voss, Mainz 2005.
- WEBER 1998 WEBER, MAX: Smysl „hodnotové neutrality“ v sociologických a ekonomických vědách, in: týž: *Metodologie, sociologie a politika*, Praha 1998, s. 64-108.
- WEHNERT 2018 WEHNERT, MARTIN: *Romantik und romantisch*, in: MGG Online, hrsg. von Laurenz Lütteken, Kassel, Stuttgart, New York: 2016ff., veröffentlicht 2018-06-28, <https://www.mgg-online.com/mgg>. Staženo 10.11.2018.
- WEßLER bez vřočení WEßLER, KAI: Die „Bratholomäusnacht“ und Giacomo Meyerbeers „Die Hugenotten“, in: programová brožura k představení *Die Hugenotten*, nákladem Staatstheater: Oper Nürnberg, bez vřočení.
- WILLIAMS 2003 WILLIAMS, SIMON: The spectacle of the past in grand opera, in: Charlton, David (ed.): *The Cambridge Companion to Grand Opera*, London 2003, s. 58 – 75.
- WÖGERBAUER 2015 WÖGERBAUER, MICHAEL, et. al.: *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749 – 2014*, Praha 2015.
- WURZBACH 1858 WURZBACH, CONSTANT VON: *Biographisches Lexikon des Kaisterthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, Wien 1885.

Primární prameny

a) notové

- KITTL 1848 KITTL, JOAHNN FRIEDRICH: *Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza, op. 31, Oper in vier Akten (nach einem König'schen Roman)*; vollständiger Klavierauszug (klavírní výtah), Breitkopf und Härtel: Leipzig 1900. Součástí klavírního výtahu švabachem tištěné libreto (s. 1 – 8.)
- KITTL 1854 KITTL, JOHANN FRIEDRICH: *Die Bilderstürmer, II. a III. dějství*, autograf uložen v Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v pozůstalosti Adolfa Čecha.
- DESSAUER 1836 DESSAUER, JOSEPH: *Lidwinna*, notové materiály v archivu Českého muzea hudby pod signaturou AND 71/1-4 (čtyři krabice).

b) libreta

- EBERT 1836 EBERT, EGON CARL: *Lidwinna. Romantische Oper in drei Abtheilungen, Musik von Joseph Dessauer*, Prag 1836. Tištěno švabachem. Dostupné v databázi Kramerius na: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/>, staženo 28. 11. 2018.
- HICKEL 1852 HICKEL: *Waldblume. Lyrisch-komische Oper in 3 Akten. Musik von J. F. Kittl*, Prag 1852. Tištěno švabachem. Dostupné v databázi Kramerius na: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/>, staženo 28. 11. 2018, staženo 11. 11. 2017.
- HARTMANN 1854 HARTMANN, JULIUS EDUARD: *Die Bilderstürmer. Grosse tragische Oper in drei Acten, Musik von Johann Friedrich Kittl*, Prag 1854. Tištěno švabachem. Uloženo ve studovně Národní knihovny v Hostivaři pod signaturou D H 000928. Kromě toho je libreto volně přístupné v Library of Congress: <https://www.loc.gov/resource/musschatz.11729.0?st=gallery> staženo 25. 11. 2018.

c) román

KÖNIG, HEINRICH: *Die hohe Braut: Geschichtlicher Roman in drei Theilen*, Lipsko 1875.

d) nahrávka

KITTL, JOHANN FRIEDRICH: *Bianca und Giuseppe oder Die Franzosen vor Nizza*; živá nahrávka z Národního divadla (2 CD), Praha 2003.

e) citované kritiky a novinové články

BOHEMIA 1836 bez šifry, kritika Lidwinny in: *Bohemia, ein Unterhaltungsblatt* IX, 1893, č. 119.

AMBROS 1851 AMBROS, AUGUST WILHELM: Kritika Proroka, in: *Prager Zeitung*, 7. 2. 1851, Flamin.

ULM 1851 ULM, FRANZ: kritika Proroka, in: *Bohemia* XXIV, 23. 9. 1851, V.

ULM 1852a ULM, FRANZ: kritika Die Waldblume, in: *Bohemia* XXXV, 22. 2. 1852, V.

ULM 1852b ULM, FRANZ: kritika Die Waldblume, in: *Bohemia* XXXV, 29. 2. 1852, V.

HANSLIK 1867 HANSLICK, EDUARD: Zur Erinnerung an Joseph Dessauer und A. W. Ambros, in: *Neue Freie Presse*, 19.7. 1867.

Přehled odborné činnosti

a) publikační činnost

- Světlo v divadle potřebuje tmu, in: Světlo, stíny a tma v české kultuře 19. století (sborník z konference), Praha 2018, ISBN 978-80-200-2819-8, s. 289-294. (Spolu s Martou Ottlovou).
- Hudba jazykem citu, slovo – myšlenky, in: Sborník z plzeňské konference věnované 19. století pořádané v březnu 2018 (Spolu s Martou Ottlovou, v tisku).

b) grantová činnost

- Vnitřní grant FF UK, název projektu: J. F. Kittl ve světle dosud neznámých pramenů
- GA UK, název projektu: Pražský operní život konce 40. let 19. století

c) editorská činnost

- Spolupráce při přípravě sborníků z plzeňských konferencí věnovaných dlouhému století:
 - HOJDA, ZDENĚK – OTTLOVÁ, MARTA – PRAHL, ROMAN: Útisk – charita – vyloučení. Sociální 19. století, Praha 2015.
 - HOJDA, ZDENĚK – OTTLOVÁ, MARTA – PRAHL, ROMAN (eds.): Světlo, stíny a tma v české kultuře 19. století, Praha 2018.

d) pedagogická činnost.

- Účast na realizaci kursu Přehrávky a videoprojekce v zimním a letním semestru 2012/2013 na Ústavu hudební vědy FF UK
- Přednášky v rámci předmětu *Přehled dějin hudby*, věnované 19. století:
 - zimní semestr 2014/2015
 - zimní semestr 2015/2016
- Přednášky v rámci kursu celoživotního vzdělání *Seznámení s hudební vědou*, pořádané na - Ústavu hudební vědy FF UK, věnované 19. století
 - letní semestr 2015/2016
 - letní semestr 2016/2017
 - letní semestr 2017/2018